

«...ШАИРИ-ВӘТӘНДӘН ДҮНҖАДА НӘ ИЗ ГАЛЫР, НӘ БИР ИНАМ»

АБДУЛЛА ШАНГ...

Һәр бир әзәрбаҗанлы бу ады илк дөфә орта мәктәбин һиктидан синифлариндә өшкдир вә дахилк дө, зәһир гөдөр, зәриф бир сима ону «таһиянлар»ын тәсәввүрүндән һеч заман кетмир: снәсәтдән, заманын интригаларындан узга, романтик бир мөвәллим, шаир, насир вә һаһәјәт, тәдҗигатчы...

Абдулла Шангин милли язмышы тәфәкүрү, һеч шүбһәсиз, онун милли маарифчи тәфәкүрү әсәсиндә формалашмышды — миллиәтн охутмаг, «тәрбије әтмәк», нәтичә әтибарилә, бәјүк мөгсәдләр уғрундә мубаризәлә һазирләмаг Абдулла Шанг өз үмүмән маарифчи романтикларын (јазаг «мүтәрәғи романтикларын») өз гаршыларына гојдуғлары мөгсәд иди. Шәраит әлә кәтирмишди ки, XX әсрнн әвәллариндә мәктәбн ичтиман-тарихи ролу керүк, мәһим бир шәхилдә әртимшди, әдәбијәт әсәсин мәктәбдә јаранмишди вә бу да онун мазмунуна, маһијәтигә тәҗсир әдирди. Соралар дө һәмнн тәүсүснјәт гәлдди. Мәтбуатын кеңишләмәсә әдәбијәтә даһа бир кејәјәт гәзандарды — гәзәт, журнал үчүн јазанлар чохалды, публицистика күчләнди. Вә язмышын мөвәллимнн өз аудиторијасынн кеңишләндириш олды. Бу күн бизнн әдәбијәтннмиздә өзүнү кәстәрән (даһа чох маһиф нәтичәләри олен) мөвәллимлик әһтирасы тарихи зәвүрәтдән јаранмишди. ләкин инди зәвүрнјәтннн итирмишди.

Абдулла Шангин јаредичылығынн өң мәһсулдар дөвүр XX әсрнн әвәлларинә дүшүр — бу дөвүрнн поэтик по-

лифоннјасы чылғын, өјнн замәндә әјдән милли мазмуну олан көч бир шаирнн сәсинн һифз әдир:

Атешли, мүнһр әмәлләрнмлә
Бир күн дүшәрәм сојуг мазәрә,
Өјүәрн тәрәнләрәвәрнмлә,
Бир күн сусарам дөнүб гүбарә.
Вәтә ки, бу шаирн-вәтәндән
Дүнјәдә нә из галыр, нә бир инам.

Ләкин Абдулла Шанг, көркәмлик тәдҗигачымыз (вә шаирнн оғлу) Камал Тәһибзәдәннн дө әтирәф әтдијн киши, 50-чи илләрдән әтибарән халға «инди редактә» илә тағдын олунмушдур — мәсәләнин мурәккәблијнн нсә бундадыр ки, һәмнн редактәни чох һәлләрдә мөвәллимнн өзү әтмишди: 30-чу илләрнн «әһлукаси»нн әзәләриндә һисс әләмиш, көчлик өһтирасынн бу вә ја дикәр дәрәҗәдә итирмиш, аһыллашмыш Абдулла Шанг өз көчлијинн дүјүләрнн редактә әдир, дил-үслубуну «сәләшдирир» бир сыра мисралардан, бәндләрдән, шәрләрдән «икитна әләјир» вә онун чилдләри чәп олунур! «Шаирн-вәтәндән дүнјәдә нә из галыр, нә бир һәм...».

Һағымдә данишылан «редактә» просәсинн шәһиди олмуш вә өзү дө һәмнн просәсдә аз рол ојнамамыш һәр мәтлин Камал Тәһибзәдәннн тағдынн илә мәрһум шаирннмизнн бир нәчә шәрнинн охучуларә олдуғу киши чәтдырмыр — бәләликлә, «...шаирн-вәтәндән дүнјәдә һәмнн из галыр, һәмнн дө һәмнн...»

Низамн ЧӨФФӨВ.

АБДУЛЛА ШАНГ

ТҮРК ӨДӘМИ-МӨРКӨЗИЈӘТ ФИРГӘСИ
«МУСАБАТ»А МНҖАФ
МАРШ

Бирләшәлики түрк оғлу, бу јол миллиәт
Јолдур, шәһәр,
Үнлө, зәфәрлө, шанла,
тәрихнмиз долудур.
Јүрүјүлики крәли, һајды, миллиәт өскәр,
Көчмишкнмиз шан, зәфәр, дурмајалым
биз көрн,
Јылдырмылды көзүнүз гән әгладыр
дүшмәнә.
Горхаг, алчаг, хакинн бу мөјдәндә
киши һә!

Дөниз киби чошалым, дағла киби
гошалым.
Алтуу орду, крәли! Дағлар, дашлар
ашалды!

Түрк гафасында горзу јузалымаз,
дүшмәннм!
һөп дәмкрдән јәһилмиш руһун,
гәлбим, бөдәннм.
Сүнкүмүзүн үчундан дамар гәтрә-
гәтрә ган,
һүрријәтдән, вәтәндән өлүнчө
көчәм, дүшмән!
Дағлаларн үстүмдә шанлы Туран
бәјрағы,
Аловлалыр гәлбимдә «Өрикәнегон»!
очагы.
һајды, јола чыхалым, һагсызлыгы
јыхалым.
Турандә күн доғунча зүлмәтлә
чарпышалым!
Арш крәли, крәлидә чәннәт киби

* «Өрикәнегон» — түркләрнн өзәдлы-
ғына, гүртулушуна һәср олунмуш өфсә.
көвн халг дастаны.

чаһан вәр.
Күнөш орда һөп доғар, сәәдәт орда
ләрләр.
Түрк фирғәсн Мусәват,
Ачалым гуш төк гәһад.
Сарылыб һүрријәтә,
Буладым шанлы һәјәт.

МИНИЗАР ГАРШЫСЫНДА

Нәчин бәјлә көчкндин!
Сәксиз гәлбик гырыг, сөнүк
чәһәннмиш, хырпаланмыш,
Өмүр шүшәм даша дәјнмиш, һәјәтнн
ләрчәләнмиш.
Гырыг бир саз кими сызлар гәһли,
јоргун төлләр,
Јакылмыр дә, јакыр бүтүн гајры вурмуш
әлләр.
Шу вәтәнин өксүзләри, көчкнләри,
дуллары,
Көз јашыјла суламыш һөп көчдијннннн
јоллары,
Јолунузу бәкләмәкдән бәкннләрн
сәрармыш,
һөч көлмәдин. О шөн, күләр үрәкләрн
гәм алмыш,
Сән көлмәсән, долумсанмыш үрәкләр
һөч шәд олмаз.
Сән көлмәсән, хәрәбәлә дөнән гәлб
әбәд олмаз.
Сән көлмәсән күнөш доғмәз, үмид
күлүн ачылмаз,
Доғаларым күлмәз, сөнүк бактыма
нур сачылмаз.
Башғасынн истәмәз дө, өј түрк, чабук
сән көл, сән,
Бәкләмәкдән јорулдум, еһ, китә көч
галдык, нөдән!
Јолларына дашыма галамыш! Ја
азрын гүлдүрләри
Буракмыјор! Даш, һәмир, полад, ја
олса дө онлар,
Үрәјиндә шәһәннән мәтин, гызғын
әтәшлә,
Јак онлары, әрт, сөндүр, чәјнә, бог,
өз, хырпала,
Хани, алчаг дүшмәнләрә гол күчүнү
һөп көстөр.
Ач јоллары, чабук көл ки, гәлбим
сәннн пәк истөр.

1918-чи ил.